

UN DOCUMENT DE LLUICIÓ DE CASTELLNOU DE SEANA DEL SEGLE XVIII

INTRODUCCIÓ

Durant el segle XVIII totes les nostres contrades tenien un lligam, una relació, per diferents o iguals motius. Els principals podrien ser: el pertànyer a la baronia de Bellpuig, després per proximitat i raó de veïnatge dels pobles, i finalment perquè els problemes, en aquell temps, gairebé eren comuns per a tots. Encara se'n podrien afegir d'altres, com els lligams de parentiu, el compartir terres d'un mateix terme, i fins i tot haver de compartir —per necessitat pecuniària— uns serveis bàsics en aquella època com podrien ser el metge o practicant, menescal, etc., i finalment una de les raons de més pes, comuna arreu, el de manlleu de diners per poder subsistir i fer front als anys de collites migrades i als impostos, delmes i censals que existien.

Aquest darrer serà el motiu d'aquest treball. L'estudi d'un document de Castellnou de Seana, creiem força interessant, per poder treure's de damunt una de les moltes càrregues que els aclaparaven. En llegir-lo també se'n pot treure altres coses, com l'onomàstica dels cognoms, i el cens del poble de Castellnou de Seana durant l'any 1769.

ALGUNES CONSIDERACIONS

Per una millor comprensió d'alguns mots emprats en el document m'ha semblat addient fer unes petites anotacions perquè serveixin de guia i millor situar-se en el context del segle XVIII i en Dret Civil Català.

El document és un acte d'avinensa —o conveni— fet i firmat pel batlle, regidors, síndic i procurador de la baronia de Bellpuig, així com per tots els particulars —veïns— de Castellnou de Seana, per poder-se exonerar del dret del «trentatrés» que tenien venut a carta de gràcia a Pere Segarra d'Ivars i a Marià Renyer de Fondarella.

Què vol dir que tenien venut a carta de gràcia? La venda a carta de gràcia és practicada de sempre a Catalunya, i vol dir l'empenyorament, que el domini únic que una persona té sobre una cosa es desdobla, i cada una d'aquestes parts constitueix un veritable dret real damunt de la cosa empenyorada.

Ara bé, el venedor té el dret de «lluir i quitar», i també el de «redimir», reservant-se el dret de tornar a adquirir pel mateix preu o valor el que s'ha venut, que no pot ésser superior a trenta anys. I aquest és el cas que planteja el document, amb una rècula de connotacions com després veurem.

Convindria anotar que el fet de dividir en dos drets permet que el venedor

pugui alienar el seu dret, anomenat també «reempenyorament». De la mateixa manera que el comprador també pot fer-ho, però amb la condició que es pot veure obligat a tornar-la al venedor; i s'anomena «sobreempenyorament» (1).

EL DOCUMENT

M'agradaria significar que per una bona comprensió, del que podia suposar aquest document i quines foren les conseqüències en ell esmentades, així com la repercusió econòmica que això va representar en aquella època, es consultés el llibre «Castellnou de Seana en el segle XVIII» d'Esteve Mestre (2), sobretot perquè ell anota uns trets característics en el sentit que aquesta pràctica era semblant o igual en tots els pobles de la rodalia de Bellpuig, i per les afirmacions que l'autor en dóna.

És un document en foli oficial amb el segell del rei Carles III de valor 544 maravedís, i de set fills. Sis estan escrits a banda i banda —o sia recte i vers— més el davanter en què figura la següent inscripció:

«Acte de avinensa o Conveni fet y firmat per los Magnífichs Batlle, Regidores Sindich Procurador y Particulars del Poble de Castellnou de Seana a fi de poder quitar lo Dret de Trentasise tenen venut a Carta de gracia als honorables Pere Segarra de Ivars y a Mariano Renyer del Lloch de Fondarella per lo preu de Dotse mil lliures podent quitar de quatre en quatre mil lliures».

En el peu del full diu:

«En poder de Pere Vila y Coll Notari public de la Vila de Tarrega a 25 de Julio 1769».

I el darrer full està en blanc.

LES CLÀUSULES ESPECIALS

Abans esmentàvem que era un document venut a carta de gràcia, per lluir el dret del «trentatrès». Què era aquest dret? Quan un poble, en aquest cas Castellnou de Seana, va necessitar diners, va fer un manlleu a Pere Segarra, d'Ivars, i Marià Renyer de Fondarella, fent-ne la venda el 24 de febrer de 1766. Aquest manlleu era elevat doncs pujava 12.000 lliures, llavors aquests compradors exigiren el seu retorn o bé amb diners o bé amb gra —fent-ne l'excepció de guixes i fesols— de tot el que es collirà en el terme de Castellnou de Seana, Utxafava i Oberchs, endemés es té l'obligació de pagar en diners cada un dels particulars signants de la venda 10 lliures barceloneses.

Aquestes deu lliures seran pagades amb 10 anys o sia una lliura cada any per jornal de terra. Abans dèiem que fos amb el gra que es collirà en els termes esmentats, ja que el gra que n'és determinat era ordi i sègol, començant-se a pagar el 15 d'agost d'aquest any de 1769 els fruits, i els diners el 15 d'agost del proper de 1770.

Aquesta clàusula fou ficada, segons diu el document, «atenent... que se fes una divisió i repartiment de terres vagans en lo relatat poble, entre los diferents particulars, i entre ells els sobre anomenats...».

Altra de les clàusules del document afegeix, que endemés dels termes esmentats, «...y altres qualsevols fora de dits termes que dita universitat y singulars Persones del mateix Poble de Castellnou, ab sos propis Parells, pa y vi conduhits y apartats de desde sas respectives casas a la distancia de quatre hores de desde lo referit Poble se conrearan». Crec que és talment innecessari fer cap comentari envers aquesta clàusula ja que està prou clara.

Esmenta a continuació cadascun dels particulars amb nom i cognoms, així com el que li pertoca pagar (3 tant en diners com en gra). Comptant el batlle i regidors, s'esmenten trenta-vuit particulars o propietaris de Castellnou.

I per acabar-ho de lligar, encara se'ls colla més dient: «...tot lo que prometen atendre cumplir, tenir y servat les dites coses, totes y qualsevols delles sens dilació ni excusa alguna ab lo acostumat salari de torn, dins dit Poble de Castellnou de Sea-

na deu sous y fora de ell vint sous Barcelonesos, ab restitució y esmena de tots danys y gastos, Interessos, Missions y Despesses per lo que obligan en dits respectius noms, tots y quansevols bens seus y de cada un en particular, Mobles e Inmobles haguts y per haver, renunciant al benefici de noves constitucions devedidores y cedidores accions, a la Epistola del emperador Adrià, y consuetud de Barcelona, que paria de dos o mes, que Insolidium se obligan a tot y qualsevol altre lley i dret de benefici d'auxili que afavorirnos puga, i a la que prohibeix la General renunciació de son profit i privilegi...» (4). Sense comentaris.

CONSIDERACIONS FINALS

Tenint en compte que després de tot això, encara havien de pagar el catorze de la baronia (5), que sa Excel·lència cobra delme del blat, civada, ordi, espelta i d'altres a la Dotzena; delme de la verema, l'onzena dels corders, de la llana del safrà, de les olives; la quistia, la 3ª part de les herbes, delme del forn de pa, la mesada de juny, l'arrendament de les cabanes del terme, i tants etc. ...

Algú podria explicar-me com s'ho feien aquella gent per poder menjar, subsistir o viure?

Tal vegada algun dia podrem trobar algun document que ens ho expliqui... mentrestant servem un gran record d'aquells avantpassats nostres, que feren possible l'existència dels pobles i viles d'avui.

Miquel GALITÓ i PUBILL

NOTES

- 1.— L'actual Codi Civil, que regula el retracte convencional, no coneix la figura jurídica de la venda a carta de gràcia.
- 2.— MESTRE i ROIGÉ, Esteve. «Castellnou de Seana en el segle XVIII». Estudis Castellnouencs 4. Ed. Virgili & Pagès, Lleida 1990.
- 3.— Vid. Apèndix Documental, en què es fa un resum del document, i només es fa referència als noms i cognoms, així com el que cadascun ha de pagar tant en diners com en gra.
- 4.— Segons la Compilació del Dret Civil Català aprovada per llei del 21 de juliol de 1960, que esdevé pels costums que s'elaboren de la vida quotidiana, i que per l'antigor vénen donades per les «Ordinacions d'En Santacília», del segle XII-XIII, de les «Constitucions de Catalunya» que són un dret consuetudinari. Però el que és més evident és que les normes jurídiques que avui constitueixen el dret vigent a Catalunya són la «Lex Visigothorum» com a base, i els «Usatges». Un dels costums generals és «Les Consuetudines Ilerdenses» de 1228, vid. de M. GALITÓ «El derecho Justiniano en Cataluña» Anuario Histórico del Derecho Español, en premsa.
- 5.— Vid MESTRE i ROIGÉ, Esteve. «Els Capbreus de la baronia de Bellpuig, 1754» EL PREGONER D'URGELL núm. 237, agost 1989; i del mateix «Una concòrdia feta l'any 1717», EL PREGONER D'URGELL, núm. 245, desembre 1989, quan diu: «...el 8-VI-1718 tots els pobles de les baronies de Bellpuig i Linyola per pagar als acreedors del 14è l'any 1628 havien fet una concòrdia per poder pagar 120.000 lliures».

APÈNDIX DOCUMENTAL

Resum de l'Acta d'avinença o conveni fet i firmat per... batlle i particulars de Castellnou de Seana. Notari Pere Vila i Coll de Tàrraga.

1769, juliol, 25.

Ariku Particular M. Galitó.

«... primo ... Joseph Balagué cent coranta sis lliures setze sous y quatre diners; y sinch quarters dos quartans de ordi; Cosme Galitó cent sinquant quatre lliures y vuit cortans de ordi; Blas Niubó y Bergadà dos centes deu lliures y deu quarteres de ordi; Pere Pau Tíell noranta nou lliures y divuit quarteres de ordi; Joseph Pocallet cent trenta tres lliures sis sous y vuit diners y trenta tres quarteres vuit quartans de ordi y dos quarteres de segol; Francisco Carrera, cent catorse lliures tres sous y quatre diners y dinou quarteres sinch cortans de ordi; Ramon Carrera y Xinxó, setanta sinch lliures setze sous y vuit quartans de ordi; Jaume Niubó noranta tres lliures sis sous y vuit diners y vint y tres quarteres tres cortans de ordi; Simón Sunyé cent quinze lliures y dinou quarteres de ordi; Joseph Carrera, cent vuitanta dos lliures deu sous y coranta tres quarteres sinch cortans de ordi y una quartera nou quartans de segol; Sebastia Carrera, noranta sis lliures sis sous y vuit [diners] y vint y sinch quarteres deu cortans de ordi; Pere Martí Niubó, cent vuitanta nou lliures deu sous y deu quarteres de ordi; Gabriel Martí, sexanta una lliura setze sous y quatre [diners] y setze quarteres de ordi, Pere Vilalta noranta una lliura setze sous y vuit [diners], y divuit quarteres vuit cortans de ordi; Valenti Tíell noranta quatre lliures y nou quarteres de ordi; Manuel Niubó del Perxe, cent noranta vuit lliures tretse sous y quatre [diners] y dotse quarteres sis cortans de ordi; Francisco Gomá vuitanta dos lliures deu sous y vint y nou quarteres un cortà de ordi; Pere Niubó cent vuitanta una lliura tretse sous y quatre [diners] y sis quarteres de ordi; Pau Tarró noranta tres lliures sis sous y vuit [diners] y vint y sinch quarteres un cortà de ordi; Blas Niubó cent quinze lliures sis sous y vuit [diners] y deu quarteres de ordi; Manuel Niubó y Ferrer cent vint y nou lliures sis sous y vuit [diners] y sexanta nou quarteres de ordi y dos quarteres de segol; Anton Vilà vint lliures y dos quarteres de ordi; Ramon Prats cent sis lliures sis sous y vuit [diners] y quatre corteres vuit quartans de ordi; Joan Esteve sinquant lliures y catorse quarteres deu cortans de ordi; Jaume Povill setanta lliures setze sous y vuit [diners]

y vint y sis quarteres tres cortans de ordi; Pere Martí noranta sinch lliures setse sous y vuit [diners] y quatre quarteres vuit cortans de ordi; Anton Cercós trenta vuit lliures sis sous y vuit [diners] y onse quarteres un cortá de ordi; Salvadó Satorra Cent dotse lliures deu sous y deu quarteres sis cortans de ordi; Francisco Balagué, cent trenta quatre lliures y quaranta dos quarteres set cortans de ordi; Andreu Saranyena trenta una lliures tretse sous y quatre [diners]; Ramón Giné cent vuitanta sinch lliures deu sous y sexanta vuit quarteres deu sous y vuit [diners] y quatre quarteres vuit cortans de ordi; Anton Cercós trenta vuit lliures sis sous y vuit [diners] y onse quarteres un cortá de ordi; Salvadó Satorra Cent dotse lliures deu sous y deu quarteres sis cortans de ordi; Francisco Balagué, cent trenta quatre lliures y quaranta dos quarteres set cortans de ordi; Andreu Saranyena trenta una lliures tretse sous y quatre [diners]; Ramón Giné cent vuitanta sinch lliures deu sous y sexanta vuit quarteres deu cortans de ordi; Geroni Giné cent via y vuit lliures sis sous y vuit diners y dotse quarteres de ordi; Joan Carrera sexanta set lliures sis sous y vuit [diners] y setse quarteres sinch cortans de ordi; Manuel Galitó cent set lliures setse sous y vuit [diners] y sis quarteres de ordi; Joseph Calafell cent coranta sis lliures sis sous y vuit [diners] y nou quarteres de ordi; Domingo Vilalta cent trenta vuit lliures sis sous y vuit [diners] y quatre quarteres de ordi; Josep M. Mas-siá cent coranta nou lliures deu sous y vuit quarteres deu cortans de ordi y Joseph Niubó y Gasol setanta una lliura sis sous y vuit [diners] y dos quarteres sis cortans de ordi, quals quantitats de diner fan la suma juntas de quatre mil tres centes noranta una lliura dinou sous y quatre diners moneda Barcelonesa, y sis centes quarteres onse quartans de ordi y sinch quarteres nou cortans de segol...»